

Osmanlı PadıŖah Fermanları - Imperial Ottoman Fermans, Londra-İstanbul 1986, XII+173 sayfa. İ kapakta: Sergi Kataloğu. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk ve İslâm Eserleri Müzesi İbrahim PaŖa Sarayı İstanbul 19 Eylül 1986-18 Ocak 1987. Sergi ve katalog tümüyle AyŖegl Nadir'in desteğiyle hazırlanmıŖtır. Sergi düzenleme kurulu A. Nadir, N. ler, S. Ayko, Ŗ.A. Kutlukan [ayrıca İngilizce baŖlık bulunmaktadır]. Kitap Londra'da basıldı, satıŖ ve dağıtım yeri İstanbul'dadır. zerinde ederi yazılı değildir. Sergi sırasında 35.000 liraya satıldı.

Osmanlı devri Türk belgeleri üzerindeki araŖtırmalar uzun zamandan beri devam etmekte ve bu alanda sayısız eserler kaleme alınmaktadır. Bilim dünyasındaki alıŖmalar devam ederken, geniŖ bir kitleyi de alkadar etmesi eŖitli hususlar için yararlıdır. Bilimsel alıŖmaların sırsa bir kŖk içinde değil de, aydın çevreye de yayılacağını gösterir. Ülkemizde bazan ilm toplantı düzenlendiği sıralarda BaŖbakanlık ArŖivi'nde seilmiŖ belgelerin sergilendiği görüldü. Süleymaniye Kütüphanesinde de değerli yazmalar için de düzenlenen özel sergiler toplantıya katılanların dikkatini çekmeğe yaradı. İlk defa sınırlı sayıda değil de, geniŖ bir çevreyi ilgilendiren belge sergisi de, yukarıda belirttiğim tarihler arasında düzenlendi. Özel giriŖim yanında Topkapı Sarayı Müzesi ArŖivi ve ayrıca Türk-İslâm Eserleri gibi resm kuruluŖların desteği ile gerekleŖen bu alıŖma, eŖitli yönleriyle yararlı oldu. Konu ise kendi dilimizde ve ayrıca İngilizce gibi artık dünyada bilim çevrelerinde en geçerli bir dilde iŖlendi. Böylece dar bir çevrenin merakı ve ilgisi yanında ilerde yatkın olacak kiŖilere de yol gösterildi. Bu arada çok sayıda meraklı kiŖilerin elinde deđiŖik fermanların bulunduğunu da ğrendik.

Kitapta büyük ölçüde Osmanlı belgelerinde en göz alıcı yeri tutan "tuğra" lara yer verilmiŖtir. OluŖması, geliŖmesi, ssleniŖi ve kendi ekseni içinde geçirdiği yazı evrimi ile en çarpıcı yeri oluŖturan tuğralar, kültür ve sanat tarihi araŖtırmacıları da yakından ilgilendirir. Tarihi için metin içeriği önem taŖır ise de, bu yönden gene de vazgeçilemez. Eser kronolojik bir sıra içinde Orhan Gazi'den baŖlayıp en son padiŖahına kadar 70 örnek içermektedir. 1 numaralı belge Orhan Gazi'nin vakfiyesidir. İstanbul Belediye Kütüphanesinde bulunan bu belge üzerinde eŖitli araŖtırmalar yapılmıŖtı. Bunlar kitapta ihmal edilmemiŖ. İkinci belge de Orhan Gazi'nin, Topkapı Sarayı Müzesi ArŖivi'nde bulunan 1348 tarihli mlknmesidir. Bunlardan sonra I. Murad'ın bir vakfiyesi, II. Murad'ın ilm'nin fotokopisi verildikten sonra sir belgelere sıra gelmiŖtir. Baskı güzelliği, alıŖılmamıŖ ölçüde bir lüks kğit kullanılması eseri bir katalog için fazla büyük, bilimsel alıŖma için de boyutuna göre kısa kılmaktadır. Maksadım kusur aramak değil de, böyle büyük bir cesareti iŖe giriŖildikten sonra, daha iyi bir eserin ortaya çıkmasıdır. Zira en önemli hata, belgelerin tarihçiler tarafından okunmasına (ok az sayıdakiinin dıŖında) olanak yoktur. zetler çok kısa verilmiŖtir. Bu tarz yayınlardan belgelerin anlamı verilirken içinde bulunan bütün özel adlar sıralanır. Bunları bir ihmal olarak kabul edemeyiz. Cesaret gösterenleri kutlamalıyız. Katmak istediğim küçük notlar da Ŗunlardır:

Fermanlarımız yurt dıŖında da büyük ilgi eker. Belgelerimizin toplu olarak bulunduğu Ŗehirlerde düzenlenen sergilerde oralarda bıraktığımız kalıntılara ve bu arada tuğralara

büyük önem verilir. Şimdiye kadar dikkatlerden kaçan bazı yayınları buraya alıyorum. Venedik Belediyesi düzenlediği bir dizi sergiler arasına bazan doğu konularını da alır. Türk dünyası ile olan ilişkileri yansıtan az sayıdaki sergilerden bir tanesi fermanlar üzerine idi. 1956 yılında düzenlenen bu sergi için bir de katalog yayınladı, *Firmanı İmperalı Ottomani alla Serenissima*, 1956. Giriş kısmı imzasızdır. Bunun o zamanki müdür Raimondo Morozzo della Rocca olduğunu sonradan Alessio Bombaci açıkladı. Sergi sırasında 43 değişik malzeme sıralanmış, katalog için de 8 tane fotokopi yaptırılmıştı. 1963 yılında Venedik'de İkinci Türk Sanatları Kongresi toplandığı zaman, düzenlenen tanıtma sergisi içinde, Fermanlara özel bir yer verildi. Hazırlatılan katalogun başlığı, *Esposizione di oggetti di Arte Turca e di "Firmani" Sultanali*, bu katalog içinde 14 adet belgenin fotokopisi yer almaktadır. Her iki katalog da satışa verilmemişti. Alessio Bombaci düzenleyicisi olduğu sanat kongresine tuğralar üzerine hazırladığı bildiri ile katılmıştı: "Les toughras enluminés de la collection de documents turcs des Archives d'Etat de Venise", 1965 yılında bastırılan bildiriler kitabının içindedir. 1983 yılında Avusturyalılar ülkelerinde bulunan Türk belgelerine özel bir yer vermediler. Sergiledikleri Türk kalıntıları arasında sıradan bir yer işgal etti. Bununla beraber Kanunî Sultan Süleyman devrine âit bir dizi belgeyi hem tıpkıbasım hem bilimsel yöntemlerle yayınlamaları, bu alanda kendilerine seçkin bir yer kazandırdı. Sayın emekli büyükelçi Fuat Bayramoğlu elinde bulunan Hacı Bayram Veli ile ilgili belgeleri kitap haline getirmekle geniş bir çevrenin yararlanmasını sağlamıştır.

Tekrar elimizdeki kitaba dönecek olursak, her yönü ile bir yenilik getiren eser, Türk-İslâm Eserleri Müzesindeki dizi belgelerle birlikte bir kısmının daha büyük boyutta ve hatta tablo halinde bastırılması, çok sayıdaki tereddüdümüzün giderilmesine yol açacaktı. Bununla beraber serginin gördüğü ilgi ve hakkında yapılan olumlu yayınlardan sonra hakettiği yeri alacaktır. Ederinin yüksek oluşu bir an için alıcıları endişelendirdi. Bununla beraber içinde yaşadığımız ekonomik sistemde, en geç iki yıl sonra ucuzladığını göreceğiz. Sayın Prof. Victor Ménage tarafından kaleme alınan ek kaynaklar kısmı özlü bir şekilde belgelerimizin nasıl inceleneceğine yol göstermektedir. Araştırmacılar kadar kitapsevenler tarafından da merakla incelenecek olan bu kitabın yeni eserlere de cesaret vermesini bekleriz.

DOÇ. DR. MAHMUT H. ŞAKIROĞLU

